

INTERNET-LINGVISTIKANING ASOSIY VAZIFALARIGA DOIR

<https://doi.org/10.24412/2181-1784-2025-26-119-124>

Muxamedjanova Sh.B.

*ToshDSHU, xitoyshunoslik oliy maktabi katta o'qituvchisi
shahnozochka82@mail.ru*

Annotatsiya. *Hozirgi kunda xayot tarzimizning ajralmas qismi bo'lib qilgan internet olami, internet lingvistikasining eng rivojlanish pogonasiga chiqqan payti bo'lib, foydalanuvchilar orasida tadqiqotlar ham ko'paymoqda. Ushbu maqolamizda biz internet lingvistikaning asosiy vazifalariga bag'shladik. Internet-lingvistika tilning barcha darajalarida Internet ta'sirida sodir bo'ladigan tabiiy tildagi o'zgarishlarni qayd etish, turli darajadagi til malakasiga ega bo'lgan foydalanuvchi duch keladigan muammolarga yechim topish uchun mo'ljallangan, masalan, axborot qidirish, elektron reklamalar; foydalanuvchilarning, ayniqsa, voyaga etmaganlar va o'smirlarning Internetdagi xavfsizligi bilan bog'liq masalalar ko'rib chiqildi.*

Tayanch so'zlar: *internet lingvistika, chat, anonimlik, forum.*

Аннотация. *Мир Интернета, ставший неотъемлемой частью нашего образа жизни, в настоящее время является наиболее продуктивным этапом развития интернет-лингвистики, и её объём стремительно растёт. В данной статье мы сосредоточимся на роли интернет-лингвистики в нашей работе. Рассматривались интернет-лингвистика, электронная реклама; вопросы, связанные с безопасностью пользователей, особенно несовершеннолетних и подростков, в Интернете.*

Ключевые слова: *интернет-лингвистика, чат, анонимность, форум.*

Abstract. *The Internet world, which has become an integral part of our lifestyle, is currently the most productive stage of Internet linguistics, and its volume is growing rapidly. In this article, we will focus on the role of Internet linguistics in our work. Internet linguistics, electronic advertising; issues related to the safety of users, especially minors and adolescents, on the Internet were considered.*

Keywords: *Internet linguistics, chat, anonymity, forum.*

Internet-lingvistikasi bo'yicha mavjud asarlarni tahlil qilish natijalariga ko'ra, bu boradagi tadqiqot paradigmasining rivojlanishi umuman lingvistikadagi paradigmaning rivojlanishiga o'xshab ketadi, degan xulosaga kelish mumkin.

Shunday qilib, eng boshida, taxminan 1999-2004 yillarda qiyosiy-tarixiy paradigma (qoida tariqasida, tadqiqotchilar taqqoslashda ikki tilning Internet-vokabulyar lugʻatini koʻrib chiqdilar) va tizim-tarkibiy paradigma (soʻz diqqat markazda edi) hukmronlik qildi. 2005 yildan boshlab antropotsentrik paradigma qoʻshildi (tadqiqotlar kognitiv lingvistika, psixolingvistika va sotsiolingvistika, kommunikativ va boshqalarning gʻoyalari va asosiy qoidalariga asoslanib, shaxs va uning muloqotdagi rolini hisobga olgan holda amalga oshirila boshlandi). Bizning ishimizda T.Kunning lingshvistika (va umuman gumanitar fanlarda) paradigmalar bir-birini almashtirmaydi, balki bir-birining ustiga chiqadi va bir vaqtning oʻzida bir-birini eʼtiborsiz qoldirib, yonma-yon mavjud boʻladi, degan fikriga asoslanib, biz barcha paradigmalarni birlashtirishga va internet-lingvistika sohasidagi bizni qiziqtirgan tizimli tavsifini tuzishga harakat qilamiz. Bugungi kunda Internet-lingvistikaning asosiy vazifalari allaqachon aniqlangan:

I. Chatlarda, forumlarda, lahzali xabar almashish xizmatlarida, veb-sahifalarda joylashtirilgan ulkan matn hududlarini tanlash va tahlil qilish mezonlari allaqachon nafaqat ingliz tilida chuqur oʻrganilgan, balki boshqa tillar asosida ham ishlab chiqilgan. Bugungi kunda lingvistik adabiyotda ushbu mavzu boʻyicha juda koʻp nazariy fikrlar mavjud, ammo bu tadqiqotlar kamdan-kam hollardagina ishonchli amaliy asosga ega.

II. Internet-lingvistikaning navbatdagi vazifasi internet aloqasining markaziy xususiyatlaridan biri – anonimlikdan kelib chiqadi. Tildan foydalanish motivatsiyasi va sharti bilan bogʻliq boʻlgan tez-tez uchraydigan omillarni tizimlashtirish va tushuntirish juda qiyin. Tahlil qilishda yosh, jins, ijtimoiy va etnik kelib chiqishlar hisobga olinishi lozim. Ammo toʻliq anonimlik sharoitida biz foydalanuvchilar tarmoqqa joylashtirgan shaxsiy maʼlumotlarga toʻliq ishonishimiz kerak. Shuning uchun olingan maʼlumotlarni sharhlash mezonlarini ishlab chiqish muammoli koʻrinadi, ayniqsa baʼzida tahlil qilishning asosiy mezonlarida ham ishonch hosil qilish mumkin emas, masalan, jins va milliy mansublikni taxmin qilish qiyin. Bunday holda, tilshunos psixologiya sohasida yetarlicha mustahkam bilimga ega boʻlishi, virtual shaxs orqasida yashiringan haqiqiy shaxsni aniqlashning bir qator ishlab chiqilgan professional usullariga ega boʻlishi zarur. Ishonchimiz komilki, tilshunoslar ushbu usullarni ishlab chiqishda faol ishtirok etishlari lozim, chunki toʻgʻri ishlab chiqilgan lingvistik komponent ularning xususiyatlarini sezilarli darajada yaxshilaydi va samaradorlikni oshiradi. Bunday lingvo-psixologik usullar allaqachon ishlab chiqilgan va muvaffaqiyatli qoʻllanilmoqda. Biz ushbu yoʻnalishda E. I. Goroshkoning Ukraina milliy xavfsizlik xizmati buyurtmasi boʻyicha olib borgan, keng koʻlamdagi amaliy materiallar tajribasi asosida yozilgan.

Axborot-kommunikatsiya jamiyati gender o'lvovida" monografiyasini asosiy ish deb bilamiz¹.

Birovning niqobi ostida harakat qilgan foydalanuvchilar erkinlikka chiqadilar. Masalan, real hayotdagi kamgap bo'lgan odamlar o'zlarining virtual mavjudligida ko'proq gapiradilar (yozadilar), real hayotda ularga xos bo'lmagan ifodali leksik repertuardan ko'proq foydalanadilar. Ular xuddi shunday "virtual niqobdagi" foydalanuvchilarga duch kelishlari ehtimoldan holi emas, ehtimol bunday aloqalar – ta'qib qilish, haqorat qilish, verbal (og'zaki) tajovuz, turli tuzoqlarga tushish (bu ayniqsa, boshqalarga qaraganda anonimlik "imtiyozlariga" ko'proq qiziqqan o'spirinlarga tegishli) kabi salbiy oqibatlariga olib kelishi mumkin.

III. Tilning faoliyat yuritishi uchun yangi, o'zimiznikidan farqli, voqelik, elektron muhit bilan shug'ullanayotganimiz sababli, biz nafaqat tilning axborot-kommunikatsiya texnologiyalari tomonidan ochilgan yangi imkoniyatlarini o'rganishimiz, balki retrospektiv tahlil qilish, til haqida allaqachon bilgan narsalarni yozuv, nutq va ishora tizimlarining klassik shakllarida amalga oshirish orqali izohlashimiz lozim. Lingvistlar: Giperhavolalar yozma matnni tashkil qilishga ta'sir etadimi? Skype yoki Chat Orqali yuzma-yuz muloqot ta'sir qiladimi?, degan savollarni berishlari lozim. Raqamli qurilmalar ekranlarida paydo bo'ladigan bosma matn o'zining xususiyatlarini o'zgartiradi. Matn muzlatilgan, o'zgaras shakllanishdan to'xtaydi. Foydalanuvchi u bilan bir qator manipulyatsiyalarni amalga oshirishi mumkin, bu unga tahrir qilish, o'zgartirish, qo'shish, o'chirish, o'z fikrini bildirish, sharhlar qoldirish imkonini beradi. Internetdagi matn, ko'pgina olimlarning fikriga ko'ra, giperhavolalar tufayli ko'proq to'liqroq, ko'proq ma'lumotlarga boyroq deb hisoblanishi mumkin. Internet nutqining axborot janrlarida, masalan, bosma nashrlarning onlayn versiyalarida abzatslar qog'ozga qaraganda qisqaroq bo'ladi. She'riy asarlari smartfon ekranlarida boshqacha o'qiladi va ko'rinadi. Ko'pincha she'rning to'liq matni butunligicha ko'rinmaydi va kichik qismlarda paydo bo'ladi. Albatta, ko'proq darajada yozma matn o'zgaradi, chunki Internetdagi matn asosan yozma shaklda bo'ladi, lekin og'zaki matn ham elektron muhit ta'siriga tushadi. Buni radio eshittirishlar misolida yaqqol ko'rish mumkin. Bugungi kunda har bir radiostantsiya o'z eshittirishlarini nafaqat radio qabul qilgich orqali, balki Internetda o'z sahifasi va eshittirish kanaliga ega. Internetda radiostantsiya dasturlari arxivini topishingiz mumkin. Shunday qilib, siz real vaqt rejimida dasturni tinglashingiz yoki arxivga kirishingiz, undagi dastur bilan kerakli faylni ochishingiz va uni yana tinglashingiz, eng muhim yoki qiziqarli joylarda to'xtab, foydalanish uchun kesib tashlashingiz mumkin, masalan, tarjima

¹ Горошко Е. И. Лингвистика Интернета: формирование дисциплинарной парадигмы // Жанры и типы текста в научном и медийном дискурсе. Орел: Карпуш, 2007. Вып. 5. С. 223-237

darslarida eng mos parchadan foydalanish mumkin. Xuddi shu narsa teleko'rsatuvlar, filmlar va boshqalar uchun ham amal qiladi.

Til fani vujudga kelganidan beri tilshunoslar og'zaki va yozma nutq usullari haqida gapirib keladilar. Til faoliyat ko'rsatadigan – nutq uchun - fonematik; yozuv uchun - grafik; imo-ishora tili uchun – vizual vositalarga ham alohida e'tibor berildi. Hozirda biz til faoliyatining yangi vositasi - elektron yoki raqamli, Internet paydo bo'lishidan oldin mavjud bo'lgan uchta xususiyatlarga ega bo'lgan yangi medium haqida so'z yuritamiz.

IV. Internetning til repertuari va foydalanuvchilarning nutqiy xatti-harakatlariga ta'sir qiluvchi fazilatlarini aniqlash (yozma va og'zaki nutqning til repertuarini aniqroq ajratish uchun).

V. Atrof-muhitning elektron komponenti tilga ta'sir qiladimi yoki yo'qligini aniqlash.

VI. Internet tili jihatlarini o'rganish vazifasini tavsiflab, biz quyidagi punktlarga ajratamiz: internet-lingvistikada metafora xususiyatlari; internet-lingvistikaning leksikologik xususiyatlari; internetda muloqat tili; jargonlar va har xil turdagi slenglar (jargonlar) (masalan, xakerlar va geymerlar jargonlari va boshqalar); internetdagi muloqotning fonetik va fonemik xususiyatlari; internetdagi muloqotning semiotik xususiyatlari; Internet-media va internet-adabiyot (seteraturlar – adabiyotlar to'plami); internet nutqida so'z yasash xususiyatlari; internet-leksikografiyasi (internet terminologiyasi leksikografiyasi, lug'atlar va internet-leksikasi tezauralari tuzish); madaniyatlararo internet-aloqa.

Ushbu yondashuvlar lingvistikaning turli sohalarida ishlab chiqilgan, ammo ularni yagona ilmiy yo'nalish doirasida tizimlashtirish va sintez qilish, biz qayta-qayta ta'kidlaganimizdek, eng oqilona yondashuv bo'lib tuyuladi, chunki bu mazkur masalaning ko'p qirraliligini aks ettiradi. mavzuni bir butun sifatida rivojlantirish va tadqiqotga yondashuvni samaraliroq qilish imkonini beradi.

Yuqoridagi vazifalarni hal qilishda ba'zi, ya'ni, axloqiy masalalarni hisobga olish lozim. Agar veb-saytlar va veb-sahifalar tilini o'rganish bilan bog'liq muammolar bo'lmasa, bu ma'lumotlar barcha uchun ochiq bo'lsa, u holda foydalanuvchilar va chatlarda, forumlarda muloqot qiladiganlar, twitter va ijtimoiy tarmoqlarda xabar qoldiradilar va ularning xabarlarini hatto lingvistik tahlilning yaxshi maqsadi uchun tasodifiy foydalanuvchilar tomonidan o'qilishiga, ba'zi sabablarga ko'ra qarshi bo'lishlari ham mumkin.

Demak, bu yo'nalishni quyidagicha ta'riflash mumkin: internet- lingvistika - global Internet makonida tabiiy inson tilining ishlashi va rivojlanishini o'rganish, elektron (raqamli) muhitda tabiiy tilda muloqot qilish jarayonida virtual lingvistik shaxsning lingvistik xatti-harakatlarini o'rganish bilan shug'ullanadigan

tilshunoslikdagi yoʻnalishdir². Ijtimoiy tarmoqning inson hayotida afzalligi haqida gapirar ekanmiz, uning muloqot vositasi, yaʼni doʻst orttirish, maʼlumot toʻplash, yangiliklardan xabardor boʻlish uchun yaxshi vosita sifatida eʼtirof etish bilan birga, uning jonli muloqotga teng boʻla olmasligini ham taʼkidlash joizdir. Internet aloqasi 20-asr boshlarida paydo boʻlganidan beri uzoq yoʻlni bosib oʻtdi. Darhaqiqat, u juda uzoq vaqtdan beri mavjud boʻlib, biz har doim ham shunday boʻlmaganini sezmasligingiz mumkin. Biz hozir internet deb bilgan narsaga birinchi qadamlar 1800-yillarning oxirida telegraf operatorlari tomonidan qoʻyilgan boʻlib, ular uzoq masofalarga xabar yuborish uchun Morze alifbosidan foydalanganlar. Buning ortidan telefon qoʻngʻiroqlari boshlandi, bu odamlarning geografik chegaralar boʻylab bir-biri bilan muloqot qilishiga imkon berdi. Oxir-oqibat, bu texnologiyalar elektron pochtaga aylandi, bu foydalanuvchilarga kompyuterlar oʻrtasida oldinga va orqaga xabar yuborish imkonini berdi.

Adabiyotlar roʻyxati

1. Ахренова Н.А.. Теоретические основы интернет лингвистики. // Филологические науки. Вопросы теории и практики. Тамбов: Грамота, 2013 №10 (28). С.22-26 ISSN 1997
2. Богомолова, Н. Н. Массовая коммуникация и общение / Н. Н. Богомолова. – М.: Знание, 1988.
3. Галичкина Е.Н. Характеристика компьютерного дискурса // Вестник ОГУ [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://www.vestnik.osu.ru/2004_10/9.pdf. — Дата доступа: 20.12.2016.
4. Горошко Е. И. Лингвистика Интернета: формирование дисциплинарной парадигмы // Жанры и типы текста в научном и медийном дискурсе. Орел: Картуш, 2007. Вып. 5.
5. Компанцева Л. Ф. Интернет-лингвистика: когнитивно-прагматический и лингвокультурологический подходы: монография. Луганск: Знание, 2008.
6. Халяпина, Л.П. Интернет-коммуникация и обучение иностранным языкам. — Кемерово, 2005.
7. Розина, И.Н. Теория и практика компьютерно-опосредованной коммуникации в России: состояние и перспективы // Теория коммуникации и прикладная коммуникация: сб. науч. тр. / Вестник Рос. коммуникативной ассоциации / под ред. И. Н. Розиной. — Ростов н/Д, 2002.

² Н.А.Ахренова. Теоретические основы интернет лингвистики. // Филологические науки. Вопросы теории и практики. Тамбов: Грамота, 2013 №10 (28). С.22-26 ISSN 1997 – 2911.

8. Виноградова, Т.Ю. Специфика общения в интернете // Русская и сопоставительная филология: Лингвокультурологический аспект [Электронный ресурс]. — Режим доступа:
9. Crystal D. Internet Linguistics: A Student Guide. London – N. Y.: Routledge Taylor & Francis Group, 2011.191
10. 张云辉 “网络语言语法与语用研究”上海学林出版社, 2010.
11. 汪磊 “新华网络语言词典”商务印书版出版。2012.
12. Каримов, Акрамджан. "Некоторые теоретические аспекты образования терминов китайского языка." Востоковедения 1.1 (2015): 14-23.
13. Назарова, Сайера Анваровна. "МЕЖКУЛЬТУРНАЯ КОММУНИКАТИВНАЯ КОМПЕТЕНЦИЯ: УРОВЕНЬ СФОРМИРОВАННОСТИ И РЕЗУЛЬТАТЫ КОНСТАТИРУЮЩЕГО СРЕЗА СТУДЕНТОВ-ФИЛОЛОГОВ (КИТАЙСКИЙ ЯЗЫК)." Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences 1.Special Issue 1 (2021): 147-155.